

Edo de Waart & Henk de Vlieger ereleden Wagnergenootschap

door Leo Cornelissen

In het avondprogramma van Operadagen Rotterdam was zaterdag 25 mei in De Doelen een concertante uitvoering van de eerste akte van Wagners *Die Walküre* te horen. Dirigent Edo de Waart kwam er voor naar Rotterdam met het Antwerp Symphony Orchestra en bracht drie gerenommeerde solisten mee, Torsten Kerl, Lise Davidsen en Mikhaïl Petrenko. Na een fraaie uitvoering van dit muzikale topstuk vond er een bijeenkomst plaats waarop Edo de Waart en Henk de Vlieger tot erelid van ons genootschap werden benoemd. Hieronder volgen de laudatio's voor genoemde coryfeeën.

Beste ereleden, dames en heren,

Als bepaalde mensen iets bijzonders hebben gepresteerd worden zij meestal, al dan niet uitgebreid, daarmee wel gecompimenteerd of gefeliciteerd. Maar het komt toch niet veel voor dat een dergelijke dankbaarheid in een meer blijvende vorm wordt gegoten. Zoiets is dus nu, op dit moment, aan de orde. Het Wagnergenootschap Nederland is bijna 60 jaar geleden ontstaan. In 1961 toen na ruim 75 jaar de Wagnervereeniging haar activiteiten

staakte. Hoewel we dus in ons land feitelijk een Wagnertraditie hebben van 135 jaar, is er toch een behoorlijk verschil tussen deze beide Wagnerverenigingen.

De oude Wagnervereeniging uit 1883 (ook Wagners sterfjaar) was primair een particulier productiehuis dat voorstellingen van topniveau op de planken bracht. De financiering daarvan was niet vol te houden en werd na de oorlog eindelijk door de overheid overgenomen, evenals het besef dat de artistieke aansturing ook een landelijke aanpak vereiste. Als mede-oprichter van de toenmalige Nederlandse Opera en het Holland Festival was die Wagnervereeniging overbodig geworden.

De jongelui van midden twintig die vervolgens het Wagnergenootschap oprichtten, hadden een heel ander doel voor ogen: geen prestigieuze club voor de happy few, met meer belangstelling voor hun zakelijke netwerk, dan kennis van, en betrokkenheid bij de muziek van de naamgever. Neen: ze wilden een studiegezelschap om zich echt te verdiepen in de persoon van Wagner en zijn muzikale scheppingen. Dat was opvallend in die tijd, nog zo betrekkelijk kort na de oorlog. Wagner was toen bij het publiek immers niet bepaald de meest geliefde componist. Het nieuwe Genootschap was niet prestigieus, maar ze waren opnieuw wel de happy few, maar dan wat meer letterlijk: ze waren met weinigen en vooral, veel meer happy. Het was een vriendengroep van echte Wagnerliefhebbers. Het genootschap telde tot begin 90-er jaren een beperkt aantal leden. Daarna werden de activiteiten gevarieerder en namen ze in aantal toe; ook omdat er voor het eerst een eigen scenische *Ring* in ons land werd gesmeed. Daarmee kwam de vaart er echt in en de laatste decennia is het genootschap uitgegroeid tot een behoorlijke culturele organisatie van zo'n 370 leden en daarmee qua grootte de 11e Wagnervereniging van het Richard-Wagner-Verband-International uit Bayreuth van wereldwijd ca. 135 Wagnerverenigingen, met zo'n 24.000 leden.

In die jaren van een bescheiden groep liefhebbers, is het niet onbegrijpelijk dat men grote schroom had voor het benaderen van een idool als Edo de Waart die in weerwil van de tijdgeest regelmatig Wagner uitvoerde. Zoals zojuist al gememoreerd: die eerste drie decennia na de oorlog was Wagner nu niet de componist die op grote publieksbijval kon rekenen. Natuurlijk niet onbegrijpelijk, maar wel heel jammer. Om Nicolaas Beets te parafraseren 'Er zijn heel wat onaangename mensen in de Haarlemmerhout'. Ja, ook in de creatieve sectoren, maar dat hoeft de waardering voor hun kunstproducten niet in de weg te staan. Dit jaar is het weer een Rembrandt-herdenkingsjaar, ook zo iemand als Wagner, met soortgelijk sop overgoten, en die blijft onze nationale trots.

Edo de Waart

Edo de Waart was dus al in de jaren '70 en '80 een groot stimulator van Wagneropera's in ons land. Het getuigde van moed, tegen de trend in, destijds toch met regelmaat Wagner te blijven uitvoeren. Je hebt er hier, voor de komst van het Muziektheater a/d. Amstel, vele bij de Nederlandse Operastichting gedirigeerd en je was ook de eerste Nederlandse dirigent die een complete 4-delige Ringcyclus uitvoerde. Dat gebeurde hier in enkele opeenvolgende jaren rond 1990 met het Radio Filharmonisch Orkest in de Zaterdagmatinee. Velen van ons, hier aanwezig, hebben die meegemaakt. De *Ring* voerde je o.m. ook uit in San Francisco en in Sydney. In de V.S wordt nog altijd met veel respect gesproken over de Lehnhoff/de Waart-*Ring*. Edo de Waart was ook de eerste Nederlander die in Bayreuth dirigeerde: de *Lohengrin*, in de regie van Götz Friedrich in 1979.

Nu, de jaren terugziende, kan rustig worden gesteld dat het Wagnersucces in ons land sinds medio de 90-er jaren, in belangrijke mate te danken is aan de door Edo de Waart levend gehouden Wagnerbelangstelling in de daaraan voorafgaande decennia. Je hebt daarmee ook een hele nieuwe generatie kennis leren maken met Wagners werk. Op die basis kon er, en is er ook nadien, verder gebouwd. Daar kunnen wij als Wagnerliefhebbers en als culturele organisatie, niet dankbaar genoeg voor zijn. Zo zien we de afgelopen weken dat, terwijl de opera hier tegenwoordig lang niet altijd meer vol zit, alle *Tannhäuser*-voorstellingen alle dagen volledig uitverkocht waren.

Ook in de Stopera ben je nog meerdere jaren heel actief geweest als artistiek directeur en muzikaal leider en heb je in die periode enkele Wagners uitgevoerd. Voor ons had die periode wel langer mogen duren, maar helaas, daar gaan wij niet over.

Hoewel je daar wellicht van opkijkt, Edo, wij volgen jou nog altijd en zijn verbluft over wat je allemaal doet op muzikaal gebied en de veelzijdigheid daarvan. Ook moderne, eigentijdse muziek blijft je trekken en je bent daar al jaren zeer succesvol in. Met dit alles ben je, in de hele wereld, en al woon je in Wisconsin, een ware Nederlandse muziekambassadeur, met een grote liefde voor Wagner. Je hebt een heel grote internationale carrière gemaakt, in Europa, de V.S, Australië en in Azië. Heel toepasselijk las ik op een internationale muziekwebsite dat ze je daar de 'Flying Dutchman' noemden. Maar Edo is ook altijd betrokken gebleven bij het muziekleven in ons land. Zeker bij het Radio Fil.

Henk de Vlieger

Als slagwerker van het Radio Filharmonisch, componist en arrangeur maakte Henk de Vlieger, zoals bekend, grootse samenvattende orkestrale bewerkingen van bijna alle Wagner opera's, zoals: *Parsifal* (1993, an orchestral quest), *Tristan und Isolde* (1994, an orchestral passion) en de *Ring*-cyclus (1991, an orchestral adventure), van elk ongeveer een uur. De wereldpremières ervan werden o.l.v. Edo de Waart uitgevoerd door het Radio Filharmonisch Orkest en het werden veel gevraagde cd-uitgaves.

Heel bijzonder was de gecombineerde cd-box uit 1997 met alle drie de werken en een boekje met hilarische teksten van Martin van Amerongen, prachtig geïllustreerd met foto's van Erwin Olaf. In 2005 ontstond ook het arrangement van *Die Meistersinger*. Zijn orkestrale bewerkingen ('ohne Worte' zoals dat heet) worden met die van Lorin Maazel, over de gehele wereld uitgevoerd. Ze werden ook uitgebracht door platenlabel Chandos met het Royal Scottish National Orchestra o.l.v. Neeme Järvi.

In de gesprekken met Henk is me duidelijk geworden dat zijn belangstelling veel breder is dan alleen Wagner en dat hij vanwege

deze successtukken vaker met alleen Wagner wordt geassocieerd, dan hem lief is. Hij houdt zich, evenals Edo de Waart, vanzelfsprekend met een veel breder repertoire bezig. Dat Wagner hem toch nog steeds in het bloed zit, bleek nog vorig jaar mei, toen in het Muziekgebouw aan het IJ een bewerking van *Tannhäuser*, onder de naam 'Tannhäuser light', werd opgevoerd. Carel Alphenaar had op briljante wijze het libretto ingekort tot ca. 1,5 uur en Henk arrangeerde het geheel voor een klein orkest van Concertgebouwmusici en met slechts 5 jonge vocalisten. Het was kwalitatief overrompend fraai en een perfecte muziektheaterproductie voor een nieuw, en ook jeugdig publiek, dat Wagner nog niet kent. Filmpjes daarvan zijn op Youtube terug te vinden. Zijn bredere belangstelling, net als bij Edo de Waart, neemt niet weg dat wij als Wagnergenootschap hem toch zeer erkentelijk zijn voor de muzikale weelde die hij ons allen heeft geschonken. Ons allen, dat zijn al die mensen die zijn arrangementen beluisteren in de concertzaal of thuis op cd of via al die hedendaagse muziekdiensten. Met zijn bewerkingen weet Henk behalve de bekende klassieke muzikkliefhebber, juist ook een ander publiek te bereiken en te enthousiasmeren dat voorheen Wagner niet kende. Dat is ook het hoofddoel van een Wagnervereniging als de onze.

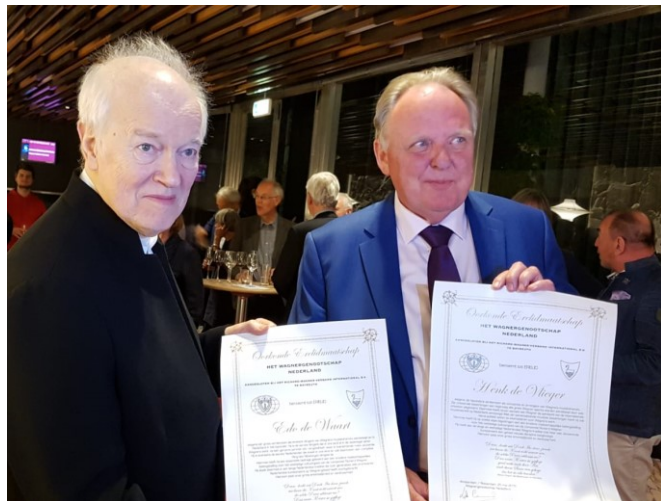
Rotterdam Wagnerstad

Dat wij als Wagnergenootschap deze bijeenkomst kunnen houden in Rotterdam, tijdens deze Operadagen, ervaren wij zowel als heel bijzonder, als zeer op zijn plaats. Het is een mooie herinnering aan de belangrijke positie van Rotterdam in de tweede helft van de 19^e eeuw, toen het de toonaangevende operastad van ons land was. En niet te vergeten, een van de eerste wereldsteden waar al in een vroeg stadium Wagner op grote schaal werd uitgebracht. Gedurende 30/35 jaar, van 1860 tot 1890/95, heeft de Hoogduitse Opera Rotterdam onvoorstelbaar uitgepakt. Meer dan 2500 voorstellingen met werk van alle grote Europese operacomponisten. Meest gespeeld werden Mozart met 384 opvoeringen en Wagner met 306 uitvoeringen, dus gemiddeld zo'n 10 per jaar. Elk seizoen was er *Lohengrin* en *Tannhäuser*. Een van de eerste dirigenten, al was het maar voor één seizoen, was Hermann Levi, de man die later jarenlang de *Parsifal* in Bayreuth leidde. Rotterdam was avant-garde. De Wagnerpremières waren altijd een van de eersten buiten Duitsland/Oostenrijk, altijd vóór Parijs en Brussel, bijna altijd eerder dan in Londen en wisselden stuivertje met New York. Het was de vijfde stad ter wereld waar *Die Walküre* werd uitgevoerd, na München, Bayreuth, Wenen en New York. Helaas kwam hier na 1895 een einde aan.

Het is wel bijzonder dat onze beide ereleden van vandaag, veel met deze stad hebben: Edo de Waart was hier jarenlang de chef-dirigent van het fenomenale Rotterdams Philharmonisch Orkest en Henk de Vlieger is een Rotterdammer die hier al vele jaren woont. Een betere locatie voor deze bijeenkomst is nauwelijks voorstelbaar.

Niet alleen voor de ereleden zelf, maar ook voor ons als Wagnergenootschap is het een heel bijzondere gebeurtenis om iemand, en zeker in een geval als nu, zelfs 2 musici als ereleden te kunnen benoemen. We kennen maar weinig ereleden en zijn met het benoemen ervan ook heel terughoudend.

De lange Wagnertraditie in Nederland heeft in de loop der jaren weliswaar heel wat actieve Wagnermusici en Wagnerzangers in dit vakgebied opgeleverd, maar dat is voor het Wagnergenootschap op zich nog geen reden voor een dergelijke benoeming. Daarvoor is in hoge mate bepalend of betrokkene in uitzonderlijke mate heeft bijgedragen aan de kennismaking met Wagners muziekwerken door een breed algemeen publiek. Nederlandse Wagner-ambassadeurs dus, die een langdurige impact hebben weten te realiseren bij grote delen van de bevolking. Dat is in de praktijk slechts aan weinigen gegeven, maar momenteel hebben we nu er wel twee voor ons staan.

De nieuwe ereleden met hun oorkondes